

Versiune anonimată

Traducere

C-50/22 - 1

Cauza C-50/22

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

25 ianuarie 2022

Instanța de trimitere:

Cour d'appel de Paris (Franța)

Data deciziei de trimitere:

16 decembrie 2021

Apelantă:

SOGEFINANCEMENT

Intimați:

RW

UV

[omissis]

COUR D'APPEL DE PARIS [CURTEA DE APEL DIN PARIS]

Secția 4 - Camera 9 - A

**HOTĂRÂRE PRIVIND TRIMITEREA PRELIMINARĂ ÎN FAȚA CURȚII
DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE DIN 16 DECEMBRIE 2021**

[omissis]

APELANTĂ

Societatea SOGEFINANCEMENT, societate pe acțiuni simplificată, care acționează prin reprezentanții săi legali, cu domiciliul în cadrul prezentei cauze la sediul menționat

[omissis]
92724 NANTERRE CEDEX

[omissis]

INTIMAȚI

RW

[omissis]
93160 NOISY LE GRAND

[omissis]

UV

[omissis]
93160 NOISY LE GRAND

[omissis] [Formalități]

SITUAȚIA DE FAPT, PROCEDURA ȘI PRETENȚIILE PĂRȚILOR

La 5 noiembrie 2011, societatea Sogefinancement a acordat lui RW și lui UV un împrumut personal în valoare de 15 362,90 euro, rambursabil în 84 de rate lunare de 430,85 euro, fără asigurare, cu o rată anuală a dobânzii fixe de 7,60 %.

La 20 octombrie 2015, părțile au convenit o reorganizare a datoriei în valoare de 15 362,90 euro, rambursabilă în 83 de rate lunare de 258,54 euro începând cu 15 decembrie 2015.

Sesizat de societatea Sogefinancement cu o acțiune având ca obiect în principal obligarea lui RW și a lui UV la plata soldului datorat, tribunal d'instance du Raincy [Tribunalul de Primă Instanță din Raincy], printr-o hotărâre pronunțată în cadrul unei proceduri contradictorii la 25 ianuarie 2018,:

- a declarat acțiunea în plată admisibilă,
- a pronunțat nulitatea contractului încheiat la 5 noiembrie 2011 între părți,

- a înlăturat aplicarea articolelor 1231-6 din code civil [Codul civil] și L. 313-3 din code monétaire et financier [Codul monetar și financiar],
- i-a obligat pe RW și pe UV să îi plătească societății Sogefinancement suma de 1 309,65 euro în temeiul contractului de împrumut și a declarat că această sumă nu va produce nicio dobândă,
- a amintit articolele L. 311-48 (în prezent articolul L. 341-8) din code de la consommation [Codul consumului] și a declarat că suma datorată de RW și UV va fi redusă cu dobânzile la rata legală calculate din dobânzile percepute de creditor,
- a acordat un termen de plată lui RW și lui UV, care vor trebui să plătească datoria în șase rate lunare de 200 de euro și o ultimă rată lunară constituită din soldul datoriei, în caz contrar toate sumele restante datorate devenind imediat exigibile,
- a respins pretențiile societății Sogefinancement în rest.

După ce a verificat admisibilitatea acțiunii, tribunalul a invocat din oficiu motivul întemeiat pe încălcarea articolului L. 312-25 din Codul consumului și a reținut că, întrucât fondurile au fost plătite debitorilor la mai puțin de șapte zile de la acceptarea ofertei de împrumut, contractul trebuia anulat în temeiul articolului 6 din Codul civil.

Printr-o declarație din data de 24 mai 2018, societatea Sogefinancement a declarat apel împotriva acestei decizii.

Potrivit ultimelor sale concluzii depuse la 8 februarie 2021, apelanta solicită cour [d'appel] [Curtea de Apel]:

- anularea sau cel puțin infirmarea hotărârii atacate cu apel în toate dispozițiile sale,
- respingerea tuturor cererilor lui RW și UV,
- declararea ca inadmisibil a motivului întemeiat pe nulitatea contractului și respingerea acestuia în subsidiar,
- declararea ca inadmisibilă a cererii debitorilor prin care se solicită decăderea din dreptul la dobânzile contractuale; respingerea acesteia,
- constatarea faptului că s-a dispus exigibilitatea imediată și în subsidiar pronunțarea rezilierii contractului de împrumut,
- obligarea în solidar a lui RW și a lui UV la plata către aceasta a sumei de 13 974,41 euro, plus dobânzile la rata contractuală de 7,60 % pe an începând din 31 iulie 2018, în numerar sau chitanțe valabile pentru plățile efectuate ulterior datei de 30 iulie 2018,

- în subsidiar, în cazul nulității contractului, obligarea acestora *in solidum* la plata către apelantă a sumei de 28 000 de euro, cu titlu de restituire a capitalului împrumutat, plus dobânzile legale și constatarea faptului că aceștia rămân obligați să plătească suma de 517,40 euro, plus dobânzile legale.
- în subsidiar, în cazul decăderii din dreptul la dobânzile contractuale, obligarea *in solidum* a lui RW și a lui UV la plata către apelantă a sumei de 2 504,36 euro plus dobânzile legale începând din 6 martie 2017,
- respingerea cererii lui RW și a lui UV de acordare a unor termene suplimentare și în subsidiar, declararea exigibilității imediate a creanței în cazul nerespectării unuia dintre termenele de plată,
- obligarea acestora la plata către apelantă a sumei 1 000 de euro în temeiul articolului 700 din code de procédure civile [Codul de procedură civilă].

Întemeindu-se pe dispozițiile articolelor L. 311-14 și R. 632-1 din Codul consumului în versiunea aplicabilă în cauză, apelanta susține că prima instanță nu putea pronunța din oficiu nulitatea contractului, numai consumatorul putând invoca o dispoziție de ordine publică de protecție; aceasta denunță un exces de putere. Ea susține că nulitatea contractului nu putea fi invocată în afara termenului de prescripție de cinci ani prevăzut la articolul L. 110-4 din code de commerce [Codul comercial].

Pe de altă parte, ea arată că termenul de șapte zile pentru deblocarea fondurilor a fost într-adevăr respectat și denunță o confuzie între procedura internă de „deblocare” a fondurilor și plata efectivă a acestora către debitori; ea observă că debitorii nu justifică data la care au primit fondurile.

Apelanta detaliază cuantumul creanței sale.

În sfârșit, aceasta invocă prescrierea pretenției lui RW și a lui UV referitoare la decăderea din dreptul la dobânzi contractuale.

Prin concluziile depuse la 29 octombrie 2018, RW și UV solicită cour [d’appel]:

- confirmarea hotărârii atacate cu apel în toate dispozițiile sale, cu excepția stabilirii creanței societății Sogefinancement la suma principală în cuantum de 1 309,65 euro,
- obligarea lor la plata în solidar către societatea apelantă a sumei principale în cuantum de 517,40 euro, majorată cu dobânda la rata legală aplicată începând de la data comunicării prezentei hotărâri,
- în subsidiar, dispunerea decăderii din dreptul la dobânzi contractuale în dauna societății Sogefinancement și acordarea în beneficiul acestora a celor mai mari termene de plată pentru plata datoriei lor,

- respingerea cererilor societății Sogefinancement și obligarea acesteia la plata către RW și UV a sumei de 2 000 de euro în temeiul articolului 700 din Codul de procedură civilă.

Intimații arată că caracterul de ordine publică al dispozițiilor aplicabile justifică invocarea din oficiu de către prima instanță a nulității contractului în aplicarea articolului L. 141-4 din Codul consumului. În temeiul articolului 2224 din Codul civil, aceștia susțin de asemenea că termenul de prescripție de cinci ani pentru introducerea cererii de declarare a nulității nu începe să curgă de la data încheierii contractului, ci de la data la care titularul unui drept a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască faptele care îi permit să exercite acțiunea, în speță ședința în fața primei instanțe.

Aceștia susțin că apelanta nu a respectat termenul de șapte zile prevăzut la articolul L. 311-14 din Codul consumului în versiunea aplicabilă în cauză, pentru a efectua deblocarea fondurilor și sunt surprinși că banca nu justifică data viramentului capitalului împrumutat.

Ei arată că eliminarea dobânzilor este justificată în raport cu articolul 1343-5 din Codul civil și invocă o eroare la calcularea de către prima instanță a sumei care rămâne în sarcina lor.

Aceștia menționează o situație financiară precară.

[omissis] [Considerații procedurale]

După ce a primit observațiile părților și avizul Ministerului Public, printr-o hotărâre pronunțată la 1 iulie 2021, această curte a adresat Cour de cassation [Curtea de Casație] o cerere de aviz cu privire la următoarele două întrebări:

- având în vedere articolul L. 141-4 devenit articolul R. 632-1 din Codul consumului, articolul 6 din Codul civil, articolul L. 110-4 din Codul comercial și interpretarea de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene a Directivei 2008/48/CE din 23 aprilie 2008 privind rolul instanței în respectarea dispozițiilor de ordine publică economică europeană, instanța poate invoca din oficiu nulitatea unui contract de credit pentru consum, în special în temeiul articolului L. 312-25 din Codul consumului, după expirarea termenului de prescripție de cinci ani opozabil unei părți?
- având în vedere articolul L. 141-4 devenit articolul R. 632-1 din Codul consumului, articolul 6 din Codul civil, articolul L. 110-4 din Codul comercial, articolele 4 și 5 din Codul de procedură civilă și interpretarea de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene a Directivei 2008/48/CE din 23 aprilie 2008 privind rolul instanței în respectarea dispozițiilor de ordine publică economică europeană, instanța poate pronunța nulitatea unui contract de credit pentru consum, în special în temeiul articolului L. 312-25 din Codul consumului, în lipsa oricărei cereri de anulare provenite de la una din părți?

La 21 octombrie 2021, Cour de cassation [Curtea de Casație] a emis avizul că întrebările trebuiau adresate de instanța sesizată cu litigiul Curții de Justiție a Uniunii Europene în temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Apelanta a prezentat observații la 30 noiembrie 2021, potrivit cărora arată că articolul L. 311-17 din Codul consumului, care prevede imposibilitatea de a face fondurile disponibile înainte de expirarea unui termen de șapte zile, este legat doar indirect de articolul 14 din directiva menționată și propune formularea a două întrebări preliminare, făcând trimitere la principiile securității juridice și autonomiei procedurale a statelor.

Intimații au comunicat la 10 noiembrie 2021 că nu aveau observații de prezentat cu privire la eventualitatea unei trimiteri preliminare.

[*omissis*]

MOTIVAREA DECIZIEI

Este cert că litigiul este supus dispozițiilor articolului L. 311-1 și următoarele din Codul consumului care rezultă din Legea nr. 2010-737, promulgată la 1 iulie 2010, care transpune în dreptul intern dispozițiile Directivei 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 28 aprilie 2008 (în prezent articolul L. 312-1 și următoarele din același cod).

Prima instanță a pronunțat din oficiu nulitatea contractului de credit în litigiu pentru motivul că fondurile fuseseră predate debitorilor înainte de expirarea termenului de refragere, cu încălcarea fostului articol L. 311-14 (în prezent L. 312-25) din Codul consumului.

Apelanta reproșează primei instanțe că și-a depășit prerogativele pentru motivul că numai o parte poate invoca nulitatea unui contract în temeiul acestor dispoziții care răspund unei ordini publice de protecție; ea amintește că nulitatea survenită este o nulitate relativă, iar consumatorul are posibilitatea de a confirma un contract care este supus anulării; aceasta subliniază că debitorii, prezentându-se în fața instanței, nu solicitaseră anularea contractului și nici nu invocaseră o încălcare a articolului L. 312-25.

Apelanta arată, pe de altă parte, că instanța nu putea invoca din oficiu un motiv susceptibil să determine anularea contractului, în afara termenului de prescripție oferit debitorilor înșiși pentru a solicita anularea contractului.

Intimații își însușesc în fața cour [d'appel] [Curtea de Apel] motivarea hotărârii a cărei confirmare o solicită. Aceștia susțin că prima instanță a invocat în mod legitim din oficiu o dispoziție de ordine publică, supusă dezbaterii contradictorii, în pofida lipsei unei cereri de anulare a contractului formulate de ei.

Făcând trimitere la articolele 1179 și 1180 din Codul civil, aceștia arată că dispozițiile de ordine publică în materie de credit de consum sunt sancționate printr-o nulitate absolută care poate fi solicitată de orice persoană interesată, precum și de Ministerul Public, iar termenul de prescripție începe să curgă de la data la care persoana care invocă nulitatea a luat cunoștință de neregulă, respectiv, în speță, în ceea ce privește instanța, de la data actului de sesizare a instanței sau de la data ședinței.

Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului a fost transpusă în dreptul intern francez prin Legea nr. 2010-737 din 1 iulie 2010; aceasta este direct aplicabilă de către instanțele naționale.

În temeiul articolului 14 din directiva menționată:

„(1) Consumatorul are la dispoziție un termen de paisprezece zile calendaristice în care se poate retrage din contractul de credit fără a invoca motive. Acest termen de retragere începe să curgă:

fie în ziua încheierii contractului de credit; fie în ziua în care consumatorului îi sunt aduse la cunoștință clauzele și condițiile contractuale și informațiile, conform articolului 10, în cazul în care ziua respectivă este ulterioară celei la care se face referire la litera (a) a acestui paragraf [...]

(7) Prezentul articol nu aduce atingere niciunei norme din legislația națională care stabilește o perioadă de timp în care executarea contractului nu poate începe”.

Potrivit articolului 22, „[s]tatele membre se asigură că consumatorii nu pot renunța la drepturile care le-au fost conferite prin dispozițiile de drept intern care transpun prezenta directivă sau corespund acesteia”.

Potrivit articolului 23, „[s]tatele membre stabilesc normele de sancționare aplicabile în cazul încălcării dispozițiilor de drept intern adoptate în temeiul prezentei directive și întreprind toate măsurile necesare pentru a asigura că acestea sunt aplicate. Aceste sancțiuni trebuie să fie eficiente, proporționale și cu efect de descurajare”.

În temeiul articolului L. 311-14 din Codul consumului în redactarea aplicabilă litigiului (în prezent articolul L. 312-25), *„în termen de șapte zile de la acceptarea contractului de către debitor, nicio plată, indiferent de formă sau de titlu, nu poate fi efectuată de creditor către debitor sau în numele acestuia, nici de debitor către creditor. În același termen, debitorul nu poate să facă, în temeiul operațiunii în cauză, nicio depunere în favoarea creditorului sau în numele acestuia. În cazul în care debitorul semnează o autorizare de debitare a contului*

său bancar, validitatea și punerea sa în aplicare sunt condiționate de cele ale contractului de credit”.

Trebuie observat că această dispoziție se înscrie în cadrul alineatului (7) al articolului 14 citat anterior.

Se admite în dreptul intern că plata fondurilor împrumutate înainte de expirarea termenului de șapte zile determină nulitatea contractului prin aplicarea articolului 6 din Codul civil, care prevede că nu se poate deroga, prin convenții speciale, de la legile care privesc ordinea publică și bunele moravuri. Anularea contractului determină rambursarea de către debitor a capitalului împrumutat.

Potrivit articolului L. 141-4 devenit articolul R. 632-1 din Codul consumului, *„instanța poate invoca din oficiu toate dispozițiile prezentului cod în litigiile care rezultă din aplicarea sa. Aceasta înlătură din oficiu, după ce a primit observațiile părților, aplicarea unei clauze al cărei caracter abuziv reiese din elementele dezbaterii”.*

Potrivit articolului L. 311-52 din Codul consumului, *„acțiunile în plată ale creditorului, cu ocazia neefectuării plății de către debitor, trebuie formulate în termen de doi ani de la evenimentul care le-a dat naștere, sub sancțiunea decăderii”.*

În temeiul articolului L. 110-4 din Codul comercial, *„obligațiile născute în cadrul comerțului dintre comercianți sau dintre comercianți și necomercianți se prescriu în termen de cinci ani în cazul în care nu sunt supuse unor cerințe speciale privind termene mai scurte”.*

Potrivit articolului 2224 din Codul civil, *„acțiunile personale sau mobiliare se prescriu în termen de cinci ani de la data la care titularul unui drept a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască faptele care îi permit să le exercite”.*

Acțiunile consumatorului - inclusiv acțiunile în anularea contractului –, cum ar fi cererile de anulare a contractului prezentate pe cale de excepție de consumator, sunt supuse termenului de prescripție de cinci ani de la încheierea contractului, prevăzut atât de articolul 110-4 din Codul comercial, cât și de articolul 2224 din Codul civil. În schimb, aceste norme referitoare la prescripție nu împiedică consumatorul să opună unei acțiuni în plată, în orice împrejurare, un mijloc de apărare pe fond de natură să împiedice, în tot sau în parte, pretenția creditorului, fără a obține niciun alt avantaj de aici.

S-a statuat că stabilirea unor termene de introducere a acțiunilor adecvate sub forma unor termene de prescripție nu este de natură să facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite consumatorului; aceasta urmărește să împiedice posibilitatea de a repune în discuție pe termen nelimitat un

contract și ține astfel seama de principiul fundamental al securității juridice (Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telécomunicaciones, C-40/08).

S-a statuat însă și că principiul efectivității dispozițiilor directivei citate anterior se opune ca sancțiunea nulității contractului de credit, însoțită de obligația de a restitui capitalul să fie supusă condiției ca nulitatea să fie invocată de consumator într-un termen de prescripție de trei ani (Hotărârea din 5 martie 2020, OPR - finances, C-679/18).

În consecință, este necesar să se adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene o întrebare preliminară în termenii indicați mai jos.

Pe de altă parte, potrivit articolelor 4 și 5 din Codul de procedură civilă, *„obiectul litigiului este determinat de pretențiile fiecăreia dintre părți”* și *„instanța trebuie să se pronunțe cu privire la tot ceea ce se solicită și numai cu privire la ceea ce se solicită”*.

Aceste dispoziții care decurg din autonomia procedurală a statelor se opun ca instanța să se pronunțe *ultra petita*.

„Principiul disponibilității” recunoscut de dreptul Uniunii Europene în special prin faptul că contribuie la securitatea juridică exclude de asemenea ca instanța să creeze o cerere reconvențională.

Cu toate acestea, pentru a garanta efectivitatea protecției consumatorului vizată de directiva citată anterior, articolul L. 141-4 devenit articolul R. 632-1 din Codul consumului prevede că instanța poate invoca din oficiu toate dispozițiile prezentului cod în litigiile rezultate din aplicarea sa; aceasta înlătură din oficiu, după ce a primit observațiile părților, aplicarea unei clauze al cărei caracter abuziv reiese din elementele dezbaterii.

În temeiul acestei dispoziții, se admite în dreptul intern că instanța poate pronunța din oficiu decăderea din dreptul pe care îl are creditorul de a percepe dobânzile contractuale chiar și atunci când consumatorul nu s-a pronunțat cu privire la acest aspect, fie că se înfățișează sau nu, în măsura în care motivul a fost supus dezbaterii contradictorii.

În dreptul intern, invocarea nulității contractului nu constituie doar un mijloc de apărare pe fond în privința unei cereri de plată formulate de creditor, ci o pretenție autonomă.

Dincolo de ceea ce s-a declarat cu privire la prescripția aferentă acesteia, anularea contractului de către instanță în lipsa unei cereri din partea consumatorului - indiferent dacă acesta s-a înfățișat sau nu - sau a achiesării la o asemenea anulare, după ce instanța a invocat din oficiu neregula susceptibilă de a fi sancționată de o astfel de nulitate, este de natură să aducă atingere principiului disponibilității și securității juridice individuale și colective.

Cu toate acestea, principiul efectivității, care trebuie să urmărească în general descurajarea profesioniștilor în legătură cu practicile neconforme, trebuie să țină seama de participarea redusă a consumatorilor la dezbaterile judiciare cu privire la care nu se poate deduce însă la nivel individual nici o recunoaștere a temeiniciei cererilor creditorului, nici o achiesare la o eventuală anulare a contractului.

Prin urmare, trebuie să se solicite Curții de Justiție să se pronunțe în termenii indicați mai jos cu privire la condițiile necesare pentru echilibrul principiilor efectivității, disponibilității și securității juridice în legătură cu pronunțarea din oficiu de către instanță a nulității contractului de credit, fără ca consumatorul să se fi pronunțat cu privire la acest aspect.

PENTRU ACESTE MOTIVE

COUR [D'APPEL] [CURTEA DE APEL],

[omissis]

Având în vedere articolul 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene,

- dispune trimiterea cauzei și a părților în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene căreia îi sunt adresate următoarele întrebări preliminare:

1. Principiul efectivității sancțiunii care rezultă din articolul 23 din Directiva 2008/48/CE se opune, având în vedere principiile securității juridice și autonomiei procedurale a statelor, ca instanța să nu poată invoca din oficiu o dispoziție de drept intern rezultată din articolul 14 din directiva citată anterior și sancționată în dreptul intern cu nulitatea contractului, în afara termenului de prescripție de cinci ani oferit consumatorului pentru a solicita pe cale de acțiune sau de excepție nulitatea contractului de credit?

2. Principiul efectivității sancțiunii care rezultă din articolul 23 din Directiva 2008/48/CE se opune, având în vedere principiile securității juridice și autonomiei procedurale a statelor și principiul disponibilității, ca instanța să nu poată pronunța nulitatea contractului de credit după ce a invocat din oficiu o dispoziție de drept intern rezultată din articolul 14 din directiva citată anterior, fără ca consumatorul să fi solicitat sau cel puțin să fi achiesat la o asemenea anulare?

[omissis]